

Sectorplan

Handelingsperspectief slachtrunderen uit de melkveehouderij

Doel en Opzet

Dit sectorplan geeft invulling aan het handelingsperspectief dat de melkveehouder, veehandelaar, veetransporteur en veeverzamelcentrum hebben voor de afvoer en het vervoer van slachtkoeien. Beschreven wordt welke dieren met welke bemerkingen van het bedrijf afgevoerd kunnen worden, en welke optie bij afvoer dan de beste voor het dier is. Eisen voor regulier transport staan in de EU verordening; dit plan beschrijft de invulling voor en werkwijze bij de afvoermogelijkheden 'transport onder voorwaarden', en inzet en gebruik van de Mobiele Dodingsunit MDU.

De afvoermogelijkheden en werkwijze bij noodslachting en euthanasie komen kort aan de orde. Het sectorplan wordt ondersteund door een recent wetenschappelijk opgestelde Gids voor Goede Praktijken "Transportwaardigheid van melkvee", die in de gehele sector de leidraad moet zijn bij besluitvorming over transportwaardigheid van slachtrunderen uit de melkveehouderij. De verantwoordelijkheid voor de beoordeling van transport(on)geschiktheid en de gekozen oplossing ligt bij de ondernemers in de sector, waarbij de rol en expertise van de praktijkdierenarts een duidelijk omschreven positie krijgt.

Achtergrond

Jaarlijks worden vanaf de melkveebedrijven in Nederland zo'n 350.000 - 400.000 melkkoeien afgevoerd voor de slacht. Deze dieren zijn niet (meer) geschikt voor de melkproductie, maar wel geschikt voor de voedselproductie en worden daarom geslacht. De meest voorkomende redenen voor afvoer voor de slacht zijn: ouderdom, afnemende productie, vruchtbaarheidsproblemen, problemen met uiergezondheid, beenwerk en algehele conditie. De veehouder moet afscheid nemen van deze runderen. Daarbij ligt veelal de vraag voor: wanneer, met welke bestemming, en hoe. De veehandelaar speelt hierbij een belangrijke rol. Voor bepaalde dieren wordt door de melkveehouder, de veehandelaar of de veetransporteur de dierenarts daarbij voor advies betrokken.

De praktijk is dat 'einde carrière melkkoeien' niet altijd geschikt zijn voor regulier veetransport. De veehouder zal deze (slachtwaardige) dieren wel willen afvoeren naar een slachterij. Hier ontstaat dan de situatie dat het tijdig afvoeren van deze dieren belemmerd wordt door transportbeperkingen. Maar het langer dan nodig aanhouden van deze slachtwaardige dieren kan leiden tot aantasting van het dierenwelzijn. Als dan euthanasie van deze slachtwaardige dieren de enige resterende weg is, is dat ook voedselverspilling.

Uit de praktijk volgt dat grote aantallen runderen uit de melkveehouderij (ca. 20.000 dieren per jaar, bron: M. Barten, FD Utrecht, 2024) niet afgevoerd kunnen/ mogen worden naar een slachterij omdat zij als niet-transportwaardig aangemerkt worden. Dat terwijl deze dieren om diverse redenen (veelal ouderdom en/of beenwerkproblemen) afgevoerd moeten worden vanaf het melkveebedrijf en zij in verreweg de meeste gevallen slacht- en consumptiewaardig zijn. De sector wil dat er voor genoemde dieren handelingsperspectief is, dat wil zeggen: er moeten afvoer- en plaatsingsmogelijkheden voor deze runderen zijn, zonder dat het transport extra pijn, stress of lijden veroorzaakt en waarbij de voedselverspilling minimaal is. Wanneer een dier niet-transportwaardig is wordt, afhankelijk van de toestand van het dier, gekozen voor aangepaste

huisvesting, noodslachting, MDU of euthanasie (zie beslisboom in Gids voor Goede Praktijken). Maar voordat deze beslissing genomen wordt, zal bekeken moeten worden of er, rekening houdend met het welzijn van het dier, handelingsperspectief is om het dier niet verloren te laten gaan voor voedselproductie. Het is dus zaak om waar mogelijk oplossingen te creëren voor slacht- en consumptiewaardige dieren.

In dit sectorplan zijn drie elementen aan de orde:

1. Transport van slachtrunderen onder voorwaarden: Bedoeld voor transportwaardige runderen waar extra maatregelen passend zijn ten behoeve van het welzijn tijdens het transport.
2. Inzet en gebruik van de MDU (Mobiele DodingsUnit): Bedoeld voor runderen die niet-transportwaardig, maar wel slacht- en consumptiewaardig zijn.
3. Maatregelen op het boerenerf: gericht op het zoveel mogelijk voorkómen van afwijkingen en bemerkingen bij runderen in de melkveehouderij waardoor zij niet op transport kunnen. Dus acties aan de bron.

Deze drie onderdelen worden hierna in dit sectorplan concreet nader beschreven.

Ten behoeve van de beoordeling op transportwaardigheid heeft de sector een Gids voor Goede Praktijken “Transportwaardigheid van melkvee” ontwikkeld, met een wetenschappelijke basis. Deze gids is gekoppeld aan dit sectorplan en wordt als basis gebruikt bij het nemen van beslissingen over het handelingsperspectief voor een rund: Regulier transport, transport onder voorwaarden, slacht in een MDU, noodslacht, of euthanasie.

1. Transport van slachtrunderen onder voorwaarden

Er is een categorie slachtrunderen uit de melkveehouderij die wel geschikt is voor het voorgenomen transport, en slacht- en consumptiewaardig is, maar waarbij vanwege een verminderde belastbaarheid maatwerk nodig is in de uitvoering van het transport, bovenop wat bij gangbaar vervoer gebruikelijk is. Het betreft vooral dieren met een fysieke bemerking of afwijking. Er worden dan voorwaarden gesteld bij en rondom dat transport.

De sector wil oplossingen creëren voor deze categorie runderen die op dit moment als niet-transportwaardig worden bestempeld, terwijl deze wel slachtwaardig en consumptiewaardig zijn. Onderdelen van deze oplossingen zijn:

1. Het beschrijven van de categorie dieren die onder 'transport onder voorwaarden' vallen. Dit is uitgewerkt in de Gids voor Goede Praktijken.
2. Het ontwikkelen en operationeel (uitvoerbaar en betaalbaar) krijgen van een vorm van transport waarbij er tijdens het transportproces extra aandacht is voor welzijn van het dier, waarbij iedereen die bij en rondom het transport betrokken is zijn eigen verantwoordelijkheid heeft en neemt.

Sector neemt zelf verantwoordelijkheid

De gezamenlijke sectorpartijen in de veehouderij nemen hun verantwoordelijkheid door afspraken met het ministerie van LNV en de NVWA te maken over het transport van runderen die mogelijk ongeschikt zijn voor regulier transport, maar wel slachtwaardig en consumptiewaardig zijn.

Omdat het dieren betreft die extra zorg behoeven bij het transport van de veehouderij naar de slachterij, stelt de sector werkbare afspraken voor die betrekking hebben op beoordeling van de transportwaardigheid, de invulling van 'transport onder voorwaarden', de uitrusting/voorzieningen op de wagen, en de routing van het transport.

Wettelijke basis

De Europese Transportverordening vormt de basis voor bepaling van Transportwaardigheid van dieren, en is leidend. In deze verordening zijn criteria opgenomen voor geschiktheid van transport van dieren tussen bedrijven of tussen bedrijven en slachterijen. De verordening bepaalt dat de te vervoeren dieren geschikt moeten zijn voor het voorgenomen transport.

In de EU Transportverordening is de volgende hoofdregel opgenomen:

"Alleen dieren die geschikt zijn voor het voorgenomen transport mogen worden vervoerd, en de vervoersomstandigheden moeten van dien aard zijn dat de dieren geen letsel of onnodig lijden kan worden berokkend."

Dan volgt met betrekking tot volwassen runderen:

1. Gewonde, zwakke en zieke dieren worden niet in staat geacht te worden vervoerd, met name in de volgende gevallen:

- a) wanneer de dieren niet in staat zijn zich op eigen kracht pijnloos te bewegen of zonder hulp te lopen;
- b) wanneer zij ernstige open wonden of een prolaps vertonen;
- c) wanneer het drachtige dieren betreft waarvan de draagtijd reeds voor 90 % of meer gevorderd is, of dieren die in de week ervoor geworpen hebben;

2. Zieke of gewonde dieren kunnen echter in staat worden geacht te worden vervoerd in de volgende gevallen:

a) wanneer het licht gewonde of zieke dieren betreft waarvoor het vervoer geen extra lijden veroorzaakt; bij twijfel wordt het advies van de dierenarts ingewonnen;

Ruimte voor ‘transport onder voorwaarden’

Volgens de huidige gehanteerde EU transportregels en de interpretatie daarvan is er dus ruimte voor ‘transport onder voorwaarden’ voor bepaalde categorieën runderen.

De vervoersomstandigheden van dat voorgenomen transport moeten zodanig worden ingevuld dat de kans op extra lijden door transport minimaal is.

Kaders voor ‘transport onder voorwaarden’

Er is behoefte aan kaders waarmee op een praktische en uniforme wijze beoordeeld wordt of een rund middels ‘regulier transport’ of middels ‘transport onder voorwaarden’ vervoerd kan worden. In dit traject zijn praktijkdierenartsen, vertegenwoordigd door de KNMvD en het CPD, betrokken bij het opstellen van deze kaders. De door de sector ontwikkelde ‘Gids voor Goede Praktijken’ (gekoppeld aan dit sectorplan) vormt hierbij een belangrijke grondslag. Doel is deze gids af te stemmen met het ministerie van LNV om te komen tot een samenwerking met de NVWA, zodat na vaststelling van de kaders en nadere voorwaarden door NVWA, sector en dierenartsorganisaties gezamenlijk, deze door alle betrokkenen gehanteerd kunnen gaan worden. Dat betreft zowel officiële NVWA-dierenartsen, in dienst van de NVWA, practitioners die door de NVWA worden ingehuurd, en de praktijkdierenartsen. Met de Gids voor Goede Praktijken als leidraad wordt een inschatting gemaakt voor een dier, en wordt een eventuele aanbeveling gedaan: Regulier transport, transport onder voorwaarden, noodslacht, slacht met de Mobiele DodingsUnit MDU, of euthanasie.

Welke categorieën runderen komen in aanmerking voor ‘transport onder voorwaarden’

De basis voor bepaling of een slachtrund voor transport onder voorwaarden in aanmerking komt ligt in de door de sector opgestelde Gids voor Goede Praktijken welke verbonden is aan dit sectorplan.

De EU-transportverordening benoemt welke dieren met welke kenmerken niet-transportwaardig zijn. Dieren met andere bemerkingen, maar niet passend bij regulier transport, komen in aanmerking voor ‘transport onder voorwaarden’.

Daarbij geldt dat ze wel als slachtwaardig beoordeeld worden.

In de Gids voor Goede Praktijken zijn deze afwijkingen als zodanig aangemerkt. Daarbij wordt beschreven dat wanneer een of meer signalen van verminderde fitheid aanwezig zijn, het totaalbeeld van het dier beoordeeld moet worden.

Het is wenselijk dat er zoveel mogelijk uniformiteit is in de beoordeling van deze dieren en kenmerken; uniformiteit onder sectormensen, praktijkdierenartsen en de NVWA.

Deze uniformiteit wordt ondersteund door gebruik van de genoemde Gids voor Goede Praktijken die door de sector en overheid wordt gebruikt. Deze gids is gebaseerd op wetenschappelijke inzichten en adviezen

Voor dieren die niet in aanmerking komen voor enige vorm van transport, maar die wel beoordeeld worden als slachtwaardig, kan de Mobiele Dodings Unit (MDU) als goed werkbaar oplossing worden ingezet.

Inzet en gebruik van de MDU wordt verderop in dit voorstel beschreven (deel 2).

Ontwikkelen en operationeel (uitvoerbaar en betaalbaar) krijgen van een vorm van transport onder voorwaarden, met extra aandacht voor het welzijn van het dier.

Gebruik van 'transport onder voorwaarden' betekent inzet en betrokkenheid van meerdere partijen. De sector neemt haar verantwoordelijkheid, van de overheid wordt gevraagd dat zij dit sectorvoorstel en de Gids voor Goede Praktijken accepteert als leidraad voor het voldoen aan de EU Transportverordening. En dat zij de Gids voor Goede Praktijken als basis gebruikt bij controle en beoordeling van transporten met slachtrunderen uit de melkveehouderij. De regelgeving geeft daarvoor de ruimte.

Invulling van transport onder voorwaarden

Bij de concrete invulling van transport onder voorwaarden zijn sector en overheid betrokken.

Sector

De sector regelt zelf een goede invulling van 'transport onder voorwaarden'.

Daarbij worden de volgende elementen concreet ingevuld:

a) Transportmiddelen die gebruikt worden bij 'transport onder voorwaarden'

Voor transportmiddelen die gebruikt worden voor 'transport onder voorwaarden' gelden een aantal kenmerken die betrekking hebben op:

- Type en inrichting veewagen: denk daarbij aan de mogelijkheid tot realiseren van compartimenten.
 - Bodembedekking: denk daarbij aan voldoende, ruim strooisel op de vloer.
 - Wijze van plaatsen van het dier in de veewagen: denk aan mogelijkheid van separaat plaatsen.
- In de Gids voor Goede Praktijken is hier aandacht voor.

b) Rit van een 'transport onder voorwaarden'

Dieren die vanaf de veehouderij op dit 'transport onder voorwaarden' gaan naar een slachterij, volgen een rechtstreekse route. Dus niet via een verzamelcentrum.

Nadere beschrijving staat in de Gids voor Goede Praktijken

c) Wijze van en omstandigheden bij laden en lossen

Het is belangrijk dat een dier zo gemakkelijk mogelijk en zonder storing geladen en gelost kan worden. Beschrijving daarvan staat in de Gids voor Goede Praktijken.

De sector gaat zich ervoor inspannen dat de wijze van laden, transporteren en lossen als extra module wordt opgenomen in de cursus getuigenschrift veetransport.

Bij voorkeur wordt gebruikgemaakt van een voorziening op het bedrijf of een vervoermiddel waarbij het dier bij het laden een zo beperkt mogelijk hoogteverschil hoeft te overbruggen. Denk hierbij aan een aanhanger met lage instap, een wagen met laadlift, of een verhoogde laadkade op het bedrijf. Dit kan helpen om de fysieke belasting van het dier tijdens het laden te verminderen.

d) Communicatie

Goede communicatie tussen stakeholders (veehouder, handelaar, transporteur) voorafgaand aan het transport onder voorwaarden is cruciaal. Dat geldt eveneens voor informatie naar de

slachterij vóór levering van het dier. Zo hebben de schakels vooraf informatie en weten ze waar ze op voorbereid moeten zijn.

Overheid: LNV en NVWA

Voor een aantal zaken vraagt de sector de medewerking en ondersteuning van LNV en NVWA. Dat betreft:

a) Beoordeling vóór het transport

Uitgangspunt is dat de veehouder en de veehandelaar/transporteur oordelen of een dier transportwaardig is, en of dat 'transport onder voorwaarden' moet plaatsvinden. Dat is in de eerste plaats hun verantwoordelijkheid.

Wanneer veehouder en/of veehandelaar/transporteur twijfelen over de geschiktheid voor het voorgenomen transport en zij voor deze beslissing het oordeel van een dierenarts nodig achten, kan een praktijkdierenarts worden ingeschakeld en geconsulteerd.

De beslissing wordt dan genomen met als grondslag de Gids voor Goede Praktijken en mede op basis van het oordeel van deze praktijkdierenarts.

Wanneer het oordeel van de praktijkdierenarts is dat 'transport onder voorwaarden' kan en moet plaats vinden, komt daar een door deze dierenarts ondertekende verklaring bij. In die ondertekende verklaring staat dat hij/zij het dier geschikt vindt voor het voorgenomen 'transport onder voorwaarden', inclusief de afgesproken bestemming en binnen hoeveel tijd het dier afgevoerd moet zijn. Dergelijke verklaringen zijn er al voor afvoer naar bijvoorbeeld een kliniek. De definitieve opzet en inhoud van de verklaring wordt in afstemming met de dierenartsorganisaties gemaakt.

b) Status van de praktijkdierenarts-verklaring

Indien een dier met zo'n praktijkdierenarts-verklaring van 'geschikt voor transport onder voorwaarden' afgeleverd wordt op de (slacht)bestemming, neemt de NVWA-dierenarts bij ontvangst het oordeel en de verklaring van de praktijkdierenarts over. Namelijk dat het dier op het herkomstadres, kort vóór transport, geschikt was voor het voorgenomen transport op grond van het oordeel van de praktijkdierenarts. Waarbij de Gids voor Goede Praktijken als grondslag genomen is. Het oordeel van de praktijkdierenarts over het dier, voorafgaand aan het transport, heeft aldus een door de NVWA 'erkende' status.

Correcte invulling hiervan evenals een volledige juridische en professionele borging van zijn oordeel is voor de praktijkdierenarts van cruciaal belang. Dat betekent dat rugdekking van de NVWA betreffende de door de praktijkdierenarts uitgevoerde werkzaamheden, beslissingen en verklaringen voor de dierenartsen een voorwaarde is bij deze werkwijze. Een eventueel ander oordeel van de NVWA-dierenarts bij ontvangst wordt niet aangerekend aan de praktijkdierenarts.

Voor de praktijkdierenartsen is, om hierin hun rol te hebben, essentieel:

1. Juridische mogelijkheid om het oordeel toe te bedelen aan de praktijkdierenartsen in Nederland.

De beslissingsbevoegdheid hiertoe ligt bij het ministerie van LNV. Uit oogpunt van rechtsbescherming en bescherming van aansprakelijkheid van de praktijkdierenartsen moeten er heldere afspraken met de overheid hieromtrent zwart op wit vastgelegd zijn.

Dus tussen NVWA, sector en praktijkdierenartsen, met beleidsmatig akkoord van het ministerie van LNVN.

2. Het al dan niet transporteren van een rund is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van veehouder en handelaar/transporteur. Officiële controle vindt plaats door de NVWA-dierenarts op de locatie van ontvangst. Deze is hiervoor bevoegd en opgeleid, in tegenstelling tot de praktijkdierenarts. Het extra risico voor de praktijkdierenarts op klacht- en tuchtprocedures moet afgedekt zijn, bijvoorbeeld in geval de NVWA-dierenarts bij ontvangst op de slachterij het oneens is met de beoordeling van de praktijkdierenarts voorafgaand aan het transport.
3. De praktijkdierenarts krijgt in deze een zekere autoriteit-status toebedeeld. Het oordeel van de praktijkdierenarts moet officieel geldend zijn, erkend worden door de NVWA, en de praktijkdierenarts moet een 'beschermde' status krijgen met betrekking tot zijn/haar beoordeling.
4. Beoordeling van een rund vóór en na transport kan (van nature) verschillen. Dit mag niet leiden tot conflicten en tuchtzaken. Daarom moet het volgende goed geregeld worden:
 - Laagdrempelige overlegmogelijkheid voor de praktijkdierenarts met een NVWA-dierenarts bij 'twijfel'.
 - Uniformering van de beoordeling voor transport, voor NVWA-dierenartsen én praktijkdierenartsen. Dat betekent dat zij dezelfde training/opleiding krijgen zodat de kennis benodigd voor beoordeling dezelfde is.
 - Realiseren van een overlegstructuur tussen NVWA-dierenartsen en praktijkdierenartsen waar praktijkcases of discussiegevallen besproken worden.

Conclusie Transport onder voorwaarden

Transport onder voorwaarden is een passende afvoermogelijkheid naar de slachterij voor runderen uit de melkveehouderij met verminderde belastbaarheid, die uit welzijnsoogpunt niet geschikt zijn voor regulier transport maar wel slachtwaardig en consumptiewaardig zijn.

Voor de extra-voorwaarden maatregelen neemt de sector zelf haar verantwoordelijkheid. Daarbij wordt, indien juridisch mogelijk (zie hiervoor onder b1) , bij de praktijkdierenarts zijn/haar oordeel over transportwaardigheid ingewonnen. De Gids voor Goede Praktijken is hierbij de basis en wordt gehanteerd als leidraad voor beoordeling op transportwaardigheid. Bij een transport onder voorwaarden kan, overeenkomstig geaccordeerde LNVN-NVWA-sector-dierenartsen procedures, een verklaring van de praktijkdierenarts meegeleverd worden.

2. Inzet en gebruik van de Mobiele DodingsUnit MDU

Voor de categorie slachtwaardige, consumptiewaardige slachtrunderen die niet transportwaardig zijn, ook niet met voorwaarden, is inzet en gebruik van de Mobiele Dodings Unit (MDU) een goede optie. De MDU is een trailer of aanhanger achter een auto, met daarin één of enkele standplaatsen voor een rund. In deze unit zijn voorzieningen voor het doden van het dier (zoals op een slachterij), de opvang en opslag van het bloed, aanwezigheid van water en desinfectiemiddel. De doding en verbloeding van het dier vindt dan plaats op het boerenerf.

Het gedode en verbloede dier wordt zonder verdere behandeling of verwerking naar een slachthuis vervoerd en daar, na een post-mortem keuring door de NVWA-dierenarts, verder verwerkt. Met de MDU wordt aldus een oplossing geboden voor het transportwaardigheids- en dierenwelzijnsprobleem voor deze categorie dieren. Immers:

- Het dier gaat niet levend op transport: geen extra risico op verminderd welzijn bij dat transport
- Het dier blijft niet onnodig lang op het primaire bedrijf: goed voor welzijn van dier en veehouder
- Het dier ondergaat geen euthanasie: geen voedselverspilling

De MDU (mobiele dodingsunit) is aldus een goede oplossing voor de afvoer, slacht en verwaarding van niet-transportwaardige runderen die wel slachtwaardig en consumptiewaardig zijn. Sector en overheid zijn het daarover eens. Zowel de NVWA als het ministerie van LNV zien de noodzaak om gebruik van de MDU op te starten. Bescherming van dierenwelzijn kan hiermee gekoppeld worden aan het economisch belang van de veehouder.

Knelpunten bij inzet en gebruik van de MDU

De MDU is momenteel niet operationeel omdat de sector een aantal knelpunten ervaart bij inzet en gebruik van de MDU. Dat betreft de volgende factoren:

1. Terughoudendheid bij het aanvragen van MDU-gebruik door de veehouder
2. Aanvraagproces bij de NVWA
3. Ante Mortem (AM) Keuring op de boerderij
4. Logistiek
5. Post Mortem (PM) Keuring op de slachterij
6. Kosten

Deze knelpunten worden hieronder verduidelijkt, en per knelpunt wordt door de sector een concrete oplossingsrichting gegeven.

1. Terughoudendheid bij aanvragen door de veehouder

De veehouder is terughoudend om aanvraagmeldingen te doen. Dit heeft te maken met onwetendheid over mogelijkheden en proces.

De sector stelt hier de volgende werkwijze voor:

De exploitant van de MDU voert een intakegesprek met de veehouder met een checklist. Op de checklist staat onder andere:

- is de VoedselKetenInformatie (VKI) goed ingevuld;
- wat is de gemeten temperatuur van het rund;
- welke geneesmiddelen zijn gebruikt (met 0 dagen wachttermijn);
- maximaal één behandelronde
- hoe het rund wordt aangeboden.

Als deze checklist goed is ingevuld door de praktijkdierenarts die, evenals bij de noodslacht, de AM-keuring uitvoert, werkt de NVWA bij ontvangst op de slachterij volgens een vooraf opgestelde werkinstructie. Op een AM-keuring en slacht bij gebruik van de MDU volgt de PM-keuring door de officiële dierenarts.

2. Aanvraagproces bij de NVWA

Momenteel geldt voor het aanvraagproces het volgende:

De aanmelding voor gebruik van de MDU moet tenminste drie dagen voorafgaand worden gedaan.

Dit stelt de NVWA op basis van verordening VO 1374-2021 waarin staat:

“het slachthuis of de eigenaar van de voor slacht bestemde dieren moet de officiële dierenarts tenminste drie dagen van tevoren in kennis stellen van de datum en het tijdstip van de voorgenomen slacht”.

Dit is in de praktijk onwerkbaar en ongewenst uit oogpunt van dierenwelzijn. Het drie dagen moeten wachten, na de constatering dat slacht op dat moment de beste oplossing is voor het dier, tast het welzijn van dier en boer onnodig langer aan.

De sector stelt hier de volgende werkwijze voor:

Middels een tweetraps-aanmelding kan aan de aanvraag-eis worden voldaan. De exploitant van de MDU (=een slachthuis) meldt de NVWA minimaal drie dagen voorafgaand dat hij de MDU gaat gebruiken. Op de dag vóór het slachten geeft de exploitant daarbij aan de NVWA door: de locatie(s) / UBN's en de I&R-nummers met de VKI en checklist van de te slachten dieren.

3. AM Keuring op de boerderij

Momenteel geldt voor de AM-keuring op het primaire bedrijf:

De officiële dierenarts (OD) die de AnteMortem-keuring van het voor de slacht bestemde dier verricht, moet bij het slachten aanwezig zijn.

De NVWA stelt dat zij een tekort aan dierenartscapaciteit heeft om op alle locaties een officiële dierenarts te laten keuren. Practici worden niet ingeschakeld.

De sector stelt hier de volgende werkwijze voor:

Analoog aan bij de noodslacht krijgt de praktiserend geborgde dierenarts de officiële bevoegdheid deze officiële taak van AM-keuring en doding uit te voeren.

De beschikbaarheid van dierenartsen wordt als volgt ingevuld:

De NVWA schakelt voor de AM-keuring bij MDU-gebruik de praktijkdierenarts in die de keuring op het veehouderijbedrijf uitvoert.

De dierenartsorganisaties stellen de volgende voorwaarden voor uitvoerbaarheid van deze werkwijze:

- Juridische mogelijkheid om deze gedelegeerde officiële taak toe te bedelen aan de praktijkdierenartsen in Nederland. De beslissingsbevoegdheid hiertoe ligt bij het ministerie van LNV c.q. is gebaseerd op Europese maatstaven, en niet bij de NVWA of de sector.
Op dit moment is het beleid dat AM-keuringen door Officiële Dierenartsen moeten worden uitgevoerd. Met één uitzondering: de noodslacht. Daarvoor bestaat specifieke EU en nationale wetgeving, én er gelden procedure-afspraken waarbij de onafhankelijkheid van de praktijkdierenarts die de keuring uitvoert betrekking heeft op een financiële relatie met de klant.

Een onderling akkoord over deze materie is niet direct gewenst. Hier moet echt sprake zijn van beleidsmatige duidelijkheid met afstemming aan hogere EU-regelgeving. Dit in afstemming met het ministerie van LNV, toetsing bij de Raad van State, en akkoord uit Brussel.

- Geen conflicten en tuchtzaken tegen de praktijkdierenartsen. Deze conflicten zijn er regelmatig over wel/niet correct uitgevoerde AM-keuringen bij noodslachtingen. Dit is buitengewoon ongewenst omdat dit enorme gevolgen kan hebben voor dierenartspraktijken (die dan extra geïnspecteerd worden) en de praktijkdierenarts zelf. Om dit te voorkomen moet er laagdrempelige overlegmogelijkheid zijn voor de praktijkdierenarts met een NVWA-dierenarts bij 'twijfel over keuring van een dier'.

4. Logistiek

Momenteel geldt met betrekking tot de logistiek:

Ten hoogste drie dieren mogen bij dezelfde gelegenheid op hetzelfde bedrijf worden geslacht. De geslachte en verbloede dieren moeten zonder nodeloos uitstel onder hygiënische omstandigheden rechtstreeks naar het slachthuis worden vervoerd.

De "één-op-één logistiek" is volgens de sector een vertaling van 'rechtstreeks' uit de verordening: dus zonder verladen of bewerken op een andere locatie dan het bestemmings-slachthuis. Deze één-op-één werkwijze is een inefficiënte en onnodig dure exercitie, met hoge kosten per dier.

De sector stelt hier de volgende werkwijze voor:

De exploitant van de MDU kan meerdere UBN's (maximaal 3) achtereenvolgende bezoeken en vanaf daar successievelijk de gedode, verbloede dieren meenemen in zijn rit naar de slachterij.

De exploitant van de MDU werkt volgens een hygiëneprotocol waarin zaken als het ontsmetten van de wielen en wielkasten zijn opgenomen. Het werken volgens dit protocol is noodzakelijk om de kans op verspreiding van een eventuele dierziekte te minimaliseren.

Er wordt een gezamenlijk (sector en NVWA) protocol opgesteld voor inrichtingseisen van de MDU.

5. PM keuring op de slachterij

Momenteel is de praktijk:

Permanent toezicht van de NVWA op slachterijen waar 'hoog-risicodieren' worden aangevoerd.

In de MDU-pilot van enkele jaren geleden werden op sommige perioden substantieel meer runderen afgekeurd. Dit kwam omdat van de 'MDU runderen' een aparte categorie werd gemaakt en er buitensporig veel runderen in onderzoek werden genomen.

De sector stelt hier de volgende werkwijze voor:

- a. Analooq aan de werkwijze bij de noodslacht moet de PM-keuring 'zo spoedig mogelijk' plaatsvinden. Dat is vastgesteld op uiterlijk op dag 4 waarbij de dag van doden dag 0 is.
- b. De veehouder verklaart uitsluitend runderen aan te melden en mee te sturen die maximaal één behandelronde hebben gehad (met weinig wachttijd). De vragen van de checklist zijn onderdeel van het intakegesprek. Met de GD worden afspraken gemaakt voor de juiste behandelmethode voor dit soort gevallen.

6. Kosten

Momenteel geldt het volgende:

De kosten voor inzet en gebruik van de MDU zijn, met de huidige procedure en werkwijze, buitenproportioneel hoog.

- a) De NVWA brengt voor haar keuringsdierenarts in rekening: het start(voorrijd)tarief a €272,32, twee kwartieren voor de eerste koe (€94,30), en per eventueel volgende koe op datzelfde UBN één kwartier (€47,41). Dat brengt de totaalkosten van de NVWA op €367 voor één MDU-geslachte koe. Deze start- en kwartiertarieven hanteert de NVWA voor grote slachterijen. Bij een slachterij met tussen de 10-20 gve's (lees: runderen) per week hanteert de NVWA veel lagere tarieven: starttarief € 82,39, en kwartiertarief €34,12. Dat komt neer op €150 per koe, een zeer aanzienlijk verschil van meer dan €200 per koe. Bij slachterijen die minder dan 10 koeien (gve) per week slachten hanteert de NVWA uitsluitend een starttarief van €23,87 en geen kwartiertarieven.
- b) De MDU-exploitant is gemiddeld 3 uur per koe kwijt aan reistijd van slachterij naar veehouderijbedrijf en terug, verblijftijd op het bedrijf, slachttijd en administratie. Deze kosten bedragen totaal zeker €300.
- c) Kosten voor gebruik van de MDU, zijnde een vergoeding aan de exploitant. Deze zijn nu verrekend in uurloon.

Optelling van deze kosten betekent: Totaalkosten ruim 650-700 euro voor één koe die via MDU-gebruik geslacht wordt. Vanwege deze hoge kosten en inzet van de NVWA-dierenarts is praktisch gebruik van de MDU momenteel niet haalbaar.

De sector stelt hier de volgende werkwijze voor:

De praktiserend dierenarts voert bij gebruik van de MDU de AM-keuring, doding en verbloeding op het veehouderijbedrijf uit. De NVWA mandateert hiervoor de praktiserend dierenarts. Vergoeding van diens keuringsactiviteit op het bedrijf is een zaak tussen de praktiserend dierenarts en de veehouder.

Conclusie inzet en gebruik MDU

Met de in deze notitie genoemde voorstellen ziet de sector voor de inzet van de Mobiele Dodings Unit (MDU) een grote meerwaarde voor dier en mens. De MDU biedt aldus een goede oplossing voor niet transportwaardige maar wel slachtwaardige en consumptiewaardige runderen.

Het kunnen gebruiken van een MDU biedt een oplossing voor welzijnsproblematiek op het erf en bij transport, het draagt bij aan vermindering van voedselverspilling, en geeft de veehouder handelingsperspectief voor verantwoorde afvoer van zijn dieren.

Samenvattend voorstel aan de overheid

Voorstel aan de overheid (Ministerie van LNV en NVWA) is om op basis van de hier genoemde voorstellen en werkwijze, en gebruik van de Gids voor Goede Praktijken als basis, gezamenlijk invulling te geven aan:

- Transport onder voorwaarden voor slacht- en consumptiewaardige slachtrunderen,
- Inzet en gebruik van de Mobiele Dodings Unit (MDU) voor slacht- en consumptiewaardige slachtrunderen waarvoor levend transport niet (meer) mogelijk is.

3. Maatregelen op het boeren erf

Aanpak aan de bron

De problematiek met betrekking tot het handelingsperspectief voor afvoer van runderen vanaf de melkveehouderij begint op het boeren erf bij de veehouder. Daarom spant de sector zich voortdurend in door zich te richten op een veehouderij en op managementmaatregelen waarbij aandoeningen en afwijkingen aan de dieren zoveel mogelijk worden voorkomen. En waarbij de veehouder tijdig de beslissing neemt om een dier van zijn bedrijf af te voeren, vóórdat transport (al dan niet onder voorwaarden) van een dier überhaupt niet meer mogelijk is.

Focus in de melkveesector

Melkveehouders en zuivelondernemingen werken dagelijks aan het toekomstbestendig houden van hun bedrijf en de gezamenlijke keten. Ook spelen zij voortdurend in op wensen en eisen van de samenleving. Daarbij is er continu aandacht voor diergezondheid en dierenwelzijn, en verbeteringen die op deze aandachtsgebieden nodig zijn. Met de samenwerking van deze partijen in de organisatie ZuivelNL werkt de sector aan een duurzame zuivelketen waarin hoogwaardige voeding wordt geproduceerd en met respect wordt omgegaan met mens, dier en milieu.

De melkveehouders worden in ZuivelNL vertegenwoordigd door de Dutch Dairymen Board (DDB), LTO Nederland, Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK), en de Nederlandse Melkveehouders Vakbond (NMV). Via zuivelverwerkersorganisatie Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) zijn 13 zuivelondernemingen vertegenwoordigd in ZuivelNL. Gezamenlijk wordt sinds 2012 gewerkt aan het programma Duurzame Zuivelketen.

Programma Duurzame Zuivelketen

Binnen het ZuivelNL-programma Duurzame Zuivelketen werkt de zuivelsector aan een integrale aanpak op de thema's diergezondheid & dierenwelzijn, biodiversiteit en klimaat. Gezonde dieren staan aan de basis van een duurzame veehouderij, zowel voor het welzijn van het dier als voor een rendabele bedrijfsvoering. Verantwoorde levensduur is één van de hoofddoelen onder diergezondheid en dierenwelzijn. Verschillende studies laten zien dat een groot deel van de melkkoeien rond het vierde of vijfde levensjaar wordt afgevoerd als gevolg van aandoeningen. De drie belangrijkste afvoerredenen van melkkoeien zijn:

- verminderde vruchtbaarheid
- klauwproblemen
- problemen met de uiergezondheid (bijvoorbeeld Gosselink et al., 2009; Zijlstra et al., 2013).

De economisch optimale vervangingsleeftijd van gezonde melkkoeien ligt echter veel hoger, aangezien de productie per koe met de jaren stijgt en pas rond de zesde à zevende lactatie (de koeien zijn dan 8 à 9 jaar oud) een piek bereikt (Gosselink et al., 2009). ZuivelNL streeft binnen het programma Duurzame Zuivelketen naar een verbetering van de gezondheid en het welzijn van melkkoeien. Als de uiergezondheid, klauwgezondheid en vruchtbaarheid verbeteren, is minder gedwongen afvoer nodig en zal de levensduur van melkkoeien toenemen. Ook de motivatie van melkveehouders om hieraan te werken speelt een rol. Hoe ouder de koeien gemiddeld worden, hoe kleiner het aandeel van de tijd dat ze in opfok waren en dus niet productief zijn geweest. Dit heeft veel voordelen voor de duurzaamheid: voor het milieu (vermindering van emissies), de diergezondheid en voor de economische resultaten. ZuivelNL

streeft ernaar de diergezondheid en het dierenwelzijn continu te verbeteren, waardoor de levensduur van melkkoeien toeneemt. ([Deelrapportage Continu verbeteren diergezondheid en dierenwelzijn 2024](#)).

Zorgen voor een goed dierenwelzijn/diergezondheid resulteert in een koe die langer leeft. Daar staat tegenover dat met het ouder worden van melkkoeien er continu aandacht moet zijn voor de risico's op aandoeningen, afnemende fysieke gesteldheid, en problemen met beenwerk en klauwen. De primaire sector heeft daarom volop haar aandacht op voorkomen van mogelijke problemen in afvoer van dieren naar de slachterij, waarbij transportwaardigheid van deze dieren in beeld komt.

Projecten

Om te werken aan verbetering van de transportwaardigheid van de melkkoeien is eerder met elkaar in de hackathon (juli 2024) geconcludeerd dat er gewerkt moet worden aan:

- a. Benchmark op welzijn, gericht op transportwaardigheid, die onderdelen van welzijn meeneemt welke invloed hebben op transportwaardigheid (bijv. mobiliteit)
- b. Handelingsperspectief geven aan de veehouder
- c. Stappen op het gebied van diergezondheid

ZuivelNL heeft instrumenten ontwikkeld en een aantal projecten lopen die bijdragen aan verhoging van diergezondheid en dierenwelzijn van melkvee en inherent daarmee aan de transportwaardigheid.

De volgende projecten spelen expliciet op het boerenerf:

1. nationale aanpak klauwgezondheid
2. effectiviteit alternatieven voor formale voetbaden
3. haalbaarheidsstudie naar implementatie continue welzijnsmonitor

1. Project verbetering klauwgezondheid bij melkkoeien

Het doel van dit project is om bij te dragen aan een verbetering van de klauwgezondheid van de Nederlandse melkveestapel en een klimaat te creëren waarin de geboekte vooruitgang na afloop van het project behouden blijft en verder ontwikkeld kan worden.

Deskundigen in de veterinaire wetenschap en praktijk zijn het er over eens dat de klauwgezondheid op Nederlandse melkveebedrijven beter kan en beter moet, dat er veel mogelijkheden zijn om dit te bereiken en dat die mogelijkheden beter benut kunnen en moeten worden. Het verbeteren van de klauwgezondheid draagt bij aan het verbeteren van dierenwelzijn en transportwaardigheid, maar dat niet alleen. Ook levert het een belangrijke bijdrage aan het realiseren van een hogere levensduur, wat een belangrijke doelstelling van de sector is (Duurzame Zuivelketen, 2023). Tenslotte leidt een goede klauwgezondheid tot betere economische resultaten (Edwardes et al., 2022) en vergroot een goede klauwgezondheid het arbeidsgemak en werkplezier voor de veehouders (King et al., 2021).

De komende 2,5 jaar (2026, 2027 en 2028) zal het project gaan lopen. Het is ook onderdeel van de ambities zoals die zijn opgenomen in de routekaart naar een dierwaardiger en toekomstbestendige melkveehouderij.

2. Effectiviteit alternatieven voor formale voetbaden (2023-2025)

Voor het dierenwelzijn, economische rendement en duurzaamheid zijn gezonde klauwen belangrijk en daarmee een belangrijk speerpunt voor de sector. Problemen met klauwen kunnen leiden tot verschillende vormen van kreupelheid waarbij transportwaardigheid van deze dieren in het geding kan komen.

Om de klauwen gezond te houden wordt o.a. ingezet op voetbaden met desinfecterende middelen. Dit is een veelgebruikte methode ter voorkoming van infectieuze klauwaandoeningen. Voor de koe, de gezondheid van de veehouder, en voor het milieu is het van belang dat gebruikte middelen veilig zijn en de gezondheid niet schaden. Daarom moeten en zullen bij het gebruik van klauwdesinfectie effectieve middelen en methoden worden ingezet. Het doel is dat melkveehouders objectieve informatie ter beschikking krijgen over de werkzaamheid en toepasbaarheid van middelen en methoden voor het reinigen of desinfecteren van klauwen, voor het voorkomen van DD. Hiermee worden veehouders ondersteund in het verbeteren van klauwgezondheid. En dat zonder gebruik te maken van de momenteel gangbare middelen (formaline en kopersulfaat) waaraan gezondheidsrisico's kleven of die milieubelastend zijn.

3. Haalbaarheidsstudie naar implementatie Continue WelzijnsMonitor (CWM) voor melkveehouders (2023-2025)

De Nederlandse melkveehouderij onderkent al geruime tijd het belang van dierenwelzijn. In verband daarmee zijn aspecten van Welfare Quality, dat nationaal en binnen Europa wordt gezien als de standaard om dierenwelzijn te meten, toegevoegd aan KoeKompas. KoeKompas is een managementsysteem dat de diergezondheid, het dierenwelzijn en de mogelijke risico's op het melkveebedrijf in kaart brengt. Door KoeKompas jaarlijks te herhalen ontstaat een verbetercyclus aan de hand van een actuele risico-inventarisatie en evaluatie van de:

- Melkkwaliteit
- Diergezondheid
- Welzijn van de veestapel

De sector heeft de ambitie om de komende jaren dierenwelzijn meer structureel onderdeel te maken van het kwaliteitsbeleid gezien ook de afspraken die breed met partijen zijn gemaakt in het Convenant Dierwaardige veehouderij. Echter, welzijnswaarnemingen volgens Welfare Quality zijn relatief kostbaar en arbeidsintensief, waardoor dit instrument minder geschikt is om frequent te herhalen. In 2008 tot en met 2012 is op verzoek van de Nederlandse zuivelsector een kosteneffectief en arbeidsextensief monitoringsinstrument ontwikkeld en gevalideerd voor het meten van dierenwelzijn op basis van routinematig verzamelde gegevens, de Continue WelzijnsMonitor (CWM).

Een belangrijk verschil tussen KoeKompas en CWM is dat voor KoeKompas de interpretatie van het dierenwelzijn op het bedrijf gedaan wordt door de mens. Bij CWM wordt op basis van routinematig verzamelde gegevens het dierenwelzijn van de Nederlandse melkveehouderij continu inzichtelijk gemaakt. Het doel van dit onderzoek is de haalbaarheid te verkennen voor het ontwikkelen en valideren van een monitoringsinstrument voor dierenwelzijn (CWM) op basis van routinematig verzamelde gegevens. De ontwikkelde CWM moet onderscheidend zijn voor classificatie van een verhoogd risico op verminderd dierenwelzijn op melkveebedrijven. Het instrument moet daarbij bruikbaar zijn voor het monitoren van dierenwelzijn op sectoraal niveau in zowel de zomer- als winterperiode. Bij de doorontwikkeling van de CWM worden de volgende voorwaarden in acht genomen:

- De CWM moet bruikbaar zijn voor het betrouwbaar schatten van het welzijnsniveau op sectoraal niveau in zowel de winter- als zomerperiode.
- De CWM kan op efficiënte en objectieve wijze een continu indicatie geven van het dierenwelzijn.
- De CWM moet bruikbaar zijn voor alle melkveebedrijven en melkveehouders moeten de totstandkoming van de inschatting van welzijn voor hun bedrijf begrijpen.
- De CWM moet aansluiten bij de huidige situatie op het melkveebedrijf.
- De CWM moet potentie laten zijn om in de toekomst eventueel individuele bedrijven met een verhoogd risico voor verminderd dierenwelzijn aan te wijzen. Zo kan aan deze bedrijven gericht aandacht worden besteed opdat het welzijn wordt verbeterd.

Projecten die momenteel lopen zijn terug te vinden op: (<https://www.zuivelnl.org/onderzoek-innovatie/overzicht-projecten#diergezondheid>). Inspanning via deze projecten heeft direct of indirect ook (positieve) invloed op de transportwaardigheid van de dieren.

Conclusie maatregelen op het boerenerf

De melkveehouderij zet zich continu in om het dierenwelzijn en diergezondheid op de bedrijven te verbeteren. Daarbij komt ook meer focus te liggen op het individuele dier, door te gaan meten aan het dier en handelingsperspectieven voor de veehouder om zijn dieren gezond ouder te laten worden. Dieren transportwaardig van het boerenerf af te kunnen laten gaan begint bij de veehouder. Daarom zet de sector zich, via genoemde projecten, om actief bij te dragen aan de transportwaardigheid van melkkoeien

4.Noodslachting

Noodslachting van een rund is uitsluitend bedoeld voor acute en onvoorziene situaties waarin het dier door een plotselinge aandoening of een ongeval niet meer levend kan worden vervoerd. Terwijl het dier vóór het ontstaan van de situatie gezond, slachtwaardig en geschikt voor menselijke consumptie was.

De noodslachting vindt plaats op het bedrijf. In de Gids voor Goede Praktijken staat beschreven wanneer een dier niet (meer) transportwaardig is, en of noodslachting dan tot het handelingsperspectief behoort. De noodslacht wordt uitgevoerd door de praktijkdierenarts volgens de daarvoor geldende werkwijze. Deze voert de Ante-Mortem keuring uit. Het gedode en verbloede dier wordt vervolgens zo spoedig mogelijk vervoerd naar de slachterij conform de daaraan gestelde eisen.

De Europese Verordening waarin de noodslachting wordt geregeld, komt mogelijk onder herziening. Indien er verruiming van criteria voor noodslachting komt, en/of de eisen aan de logistiek daaromheen, is aanpassing van deze mogelijkheden in de praktijk gewenst.

5.Euthanasie

Wanneer geen van de afvoeropties aan de orde is of kan zijn (transport, MDU of noodslacht), het dier lijdt en er is geen perspectief voor het dier op beter worden, dan is euthanasie op het bedrijf de enige en laatste optie. In de Gids voor Goede Praktijken staat beschreven wanneer een dier wel of niet geschikt is voor euthanasie, en welke aandachtspunten hierbij aan de orde zijn. Euthanasie wordt uitgevoerd door de praktijkdierenarts volgens de daarvoor geldende werkwijze. Het geëuthanaseerde dier wordt door de veehouder aangemeld bij Rendac, en conform de afspraken door Rendac opgehaald.

Bijlage: Gids voor Goede Praktijken Transportwaardigheid van melkvee